

АЙЗЪК АЗИМОВ

ОТГЛЕЖДАТ ЛИ ТЕ ХОРА...?

Превод от английски: Явор Дунев, 1993

chitanka.info

Полицейският сержант Манкевич говореше по телефона и никак не се забавляваше. Погледнат от страни, разговорът му звучеше горедолу така:

— Точно така — каза той — това бяха точните му думи. Дойде тука и ми казва: „Хвърлете ме в затвора, защото искам да се самоубия.“

— ... Не мога да Ви помогна. На мен също ми прозвуча налудничаво.

— ... Вижте, господине, този тип отговаря на описанието. Искате ми информация и аз Ви я давам.

— ... Имаше точно такъв белег на дясната буза и каза, че името му било Джон Смит. Той не каза, че е Доктор еди-кой си.

— ... Е сигурно е някой мошеник. Никой не се казва Джон Смит. Поне тук, в полицията.

— ... Сега е в затвора.

— ... Да, точно това имах предвид.

— ... Съпротива на офицер, нападение и обида, злонамерена вреда. Това са трите точки в обвинителния акт.

— ... Добре, чакам.

Манкевич погледна офицер Браун и закри с ръка слушалката. Огромната му длан покри почти целия телефон. Тъпото му лице беше зачервено и разгневено под рошавата бледожълта коса.

— Неприятности — каза той. — Само неприятности в това полицейско управление. По-добре да бях патрул...

— Кой се обади? — попита Браун. Той току-що бе влязъл и изобщо не му пукаше. Пък и си мислеше, че Манкевич наистина би изглеждал по-добре като патрулиращ полицай.

— От Оук Ридж. От далече. Някакъв тип на име Грант. Шеф на институт по нещо си, а сега... Ало!

Манкевич отново стисна слушалката и заговори по-тихо.

— Слушайте — каза той, — нека Ви обясня всичко от начало. Искам да ме изслушате спокойно и ако не Ви хареса, може да изпратите някой тук. Човекът не иска адвокат. Той твърди, че просто иска да остане в затвора и да Ви кажа право, това е добре дошло за мен.

— ... Ама слушате ли ме? Той пристига вчера, тръгва право към мене и казва: „Офицер, искам да ме хвърлите в затвора, защото искам да се самоубия.“ Аз му казвам: „Съжалявам, господине, че искате да се

самоубивате. Не го правете, защото ако го направите, ще има да се разкайвате цял живот.“

— ... Съвсем сериозно. Казвам Ви точно това, каквото му казах. Не съм се шегувал, аз си имам и без това неприятности тук. Да не мислите, че само това ми е работата — да седя тук и да слушам разни мърморковци, които...

— ... Ама чакайте, де! Аз му казвам: „Не мога да Ви хвърля в затвора затова, че искате да се самоубиете. Това не е престъпление.“ Той ми вика: „Ама аз не искам да умирам.“ Тогава му казах: „Слушай, приятел, изчезвай оттук!“ Разбирам да искаше да извърши престъпление, а той не иска. Добре, тогава да не ми плаче на рамото.

— ... Свършвам. И той ми казва: „Ако извърша престъпление ще ме затворите ли?“ Аз му отвърщам: „Ако сте заловен, има свидетел и не платите гаранция, ще Ви затворя. А сега — изчезвайте!“ Тогава той грабна мастилницата от бюрото и преди да го спра я изсипа на отворения ми полицейски тефтер.

— ... Точно така! Защо си мислите, че сме включили и „злонамерена вреда“? Мастилото потече по панталоните ми.

— ... Да, нападение, и обида също! Аз тръгнах към него с надеждата, че ще успея да му налея малко акъл, а той ме ритна по пищяла и ми вкара един под окото.

— ... Не съм се гримирал. Защо не дойдете да ми видите лицето?

— ... Ще бъде предаден на съда тези дни. Може би в четвъртък.

— ... Три месеца е най-малкото, което ще получи, освен ако психолозите не кажат нещо друго. Мисля, че беше смахнат.

— ... Официално Джон Смит. Това е единственото име, което ни даде.

— ... Не, сър. Не може да бъде освободен извън съответната процедура, предвидена от закона.

— ... О'кей, приятел, направи го като искаш! Аз просто си върша работата тук.

Той тресна слушалката, гледайки я сърдито, после отново я вдигна и набра номер.

— Джанети? — и получил съответният отговор започна.

— Какво е това К.А.Е.? Говорих с някой си Джон и той каза...

— ... Не, глупако, не се майтапя. Ако беше майтап, щях да ти кажа. Та какво означава?

— Благодаря — каза след отговора със слаб глас и окачи слушалката.

Беше загубил цвета на лицето си.

— Тоя тип е бил шеф на Комисията по Атомна Енергия — каза той на Браун. — Обаждали са се от Оук Ридж, Вашингтон.

Браун скочи на крака.

— Може би ФБР е по следите на този Джон Смит. Сигурно е някой от ония ми ти учени. Трябвало е да опазят някои атомни тайни от тези типове — започна да философства той. — Всичко си беше о'кей, докато само Генералният Щаб знаеше за атомната бомба. А като допуснаха и тия ми ти учени...

— О, я млъкни! — изръмжа Манкевич.

Д-р Осуалд Грант не мърдаше погледа си, фиксиран в бялата разделителна линия на магистралата и управляваше колата, като че ли му беше някакъв враг. Той винаги караше така. Беше висок и сух, с отсъстващ израз на лицето. Коленете му опираха в кормилото, а кокалчетата на пръстите му побеляваха, когато влизаше в завой. Инспектор Дарити седеше до него с кръстосани крака по такъв начин, че лявата му обувка опираше вратата. Подметката му остави прашна следа, когато я махна оттам. Той прехвърляше от ръка в ръка малко джобно ножче. Преди малко беше извадил острието и разсеяно драскаше с него ноктите си. Един внезапен завой едва не му коства пръста и той прекрати заниманието си.

— Какво знаете за този Ралсън? — запита той.

Д-р Грант за миг отклони погледа си от пътя.

— Познавам го откакто защити доктората си в Принстън. Той е брилянтен човек.

— Брилянтен, а? Защо всички учени си приписват един на друг този епитет? Няма ли и някои посредствени?

— Има много. Аз съм един от тях. Но Ралсън не е. Питайте и другите. Питайте Опенхаймър. Питайте Буш. Той беше най-младшият наблюдател в Аламогордо.

— О'кей. Брилянтен е. А нещо за частния му живот?

Грант замълча.

— Нищо конкретно.

— Но Вие го познавате от Принстън. Колко години са това?

Вече два часа те се движеха на север по магистралата от Вашингтон. Бяха разменили едва няколко думи помежду си. Грант почувства, че атмосферата се променя и усети ръката на закона да стяга гърлото му.

— Той получи своята степен през четиридесет и трета.

— И не знаете нищо за личния му живот?

— Човекът си живееше собствен живот. Не беше много общителен. Страшно много хора са като него. Те работят под напрежение и когато свършат работа, нямат никакво желание да продължават с познатите си от лабораторията.

— Принадлежеше ли към някаква организация, за която и Вие да знаете?

— Не.

— Казвал ли Ви е някога нещо, което би го окачествило като нелоялен?

— Не! — извика Грант и за миг се възцари тишина.

Дарити пръв наруши мълчанието:

— Важна личност ли е Ралсън в ядрените изследвания?

Грант се прегърби над кормилото.

— Толкова важен, колкото и всеки друг. Уверявам Ви, че няма незаменими хора, но Ралсън винаги е бил по-скоро уникален. Той има инженерна мисловна способност.

— Какво означава това?

— Той не е голям математик, но може да измисли приспособленията, които вдъхват живот на математиките. Тогава няма равен на себе си. Навремето, инспекторе, имахме проблем, а нямахме време за решаването му. Наоколо нямаше нищо друго освен объркани мозъци. Изведнъж се появи той и каза: „Защо не опитате така и така?“ И отмина. Дори не се интересуваше след това дали работи. Само че винаги работеше. Винаги! Може би някой ден щяхме сами да стигнем до решението, но щеше да ни отнеме месеци. Просто не знам как го прави. Няма и смисъл да го питаме. Само те поглежда, казва: „Очевидно беше“ и отминава. Естествено, след като веднъж ни е показал, нататък е очевидно.

Инспекторът го остави да довърши, но не последва продължение и той попита:

— Бихте ли казали, че е особняк?

— Когато един човек е гений, не можете да очаквате от него да бъде нормален, нали?

— Може би не. В какво точно се проявяваше аномалността на този особен гений?

— Той никога не говореше. Понякога не работеше.

— Вместо това си стоеше в къщи и ходеше за риба?

— Не. Идваше в лабораторията, но само седеше на бюрото си. Понякога това можеше да продължи със седмици. Не гледаше към никого и не отговаряше, когато му се говореше.

— А изоставял ли е някога напълно работата си?

— Имате предвид преди този инцидент? Никога!

— Заявявал ли е някога, че иска да извърши самоубийство? Казвал ли е някога, че се чувства сигурен само в затвора?

— Не.

— Сигурен ли сте, че този Джон Смит е Ралсън?

— Почти. Той има белег от изгаряне с химикал на дясната си буза, който не може да бъде сбъркан.

— О'кей. Тогава аз ще говоря с него и ще видя как е.

Отново настъпи тишина. Д-р Грант следеше виещата се като змия пътна линия, а инспектор Дарити подхвърляше джобното си ножче от ръка в ръка.

Надзирателят изслуша разговора по уредбата и огледа посетителите си.

— Можем да го доведем тук, инспекторе.

— Не — поклати глава д-р Грант. — Ние ще отидем при него.

— Това нормално ли е за Ралсън, д-р Грант? — попита Дарити.
— Бихте ли очаквали от него да нападне пазача, опитвайки се да избяга от килията си?

— Не мога да кажа — отвърна Грант.

Надзирателят разпери ръце. Дебелият му нос се набръчка.

— Не сме се опитвали да правим нищо с него досега, защото пристигна телеграма от Вашингтон, но мястото му наистина не е тук. И ще бъде много доволен да се отърва от него.

— Ще се срещнем в килията му — каза Дарити.

Те продължиха по тесен коридор с килии от двете страни.

Празни, безразлични очи проследиха преминаването им.

Д-р Грант настръхна.

— Държете го *тук* през цялото време?

Дарите не отговори.

Надзирателят, крачещ пред тях, спря.

— Това е килията.

— Това ли е д-р Ралсън? — попита Дарити.

Д-р Грант мълчаливо погледна фигурата върху койката. Човекът лежеше, но когато приближиха се надигна на лакът и сякаш се затвори в себе си.

Косата му беше тънка, пясъчноруса, фигурата му беше слаба, сините му, очи бяха празни и безизразни. На дясната му буза имаше открояващо се розово петно.

— Да, Ралсън е — каза д-р Грант.

Пазачът отвори вратата и пристъпи вътре, но Дарите го отпрати с жест. Ралсън ги наблюдаваше безмълвно. Той вдигна краката си на койката и се излегна. Адамовата му ябълка подскачаше, когато преглъщаше.

— Д-р Елууд Ралсън? — каза Дарите тихо.

— Какво искате? — прозвуча изненадващ баритон.

— Бихте ли дошли с нас, моля? Имаме няколко въпроса, които бихме желали да Ви зададем.

— Не! Оставете ме на мира!

— Д-р Ралсън — обади се и Грант. — Изпратен съм тук да Ви помоля да се върнете на работа.

Ралсън се вгледа в учения и за миг нещо различно от страх блесна в очите му.

— Здравей, Грант — каза той и стана от койката си. — Слушай, опитам се да ги накарам да ме сложат в тапицирана килия. Не можеш ли да им кажеш да го направят? Ти ме познаваш, Грант, аз няма да искам нещо, ако знам, че не е необходимо. Помогни ми. Не издържам при тия твърди стени. Те ме карат да...

Той плесна с длан сивия бетон под койката.

Дарити гледаше замислено. Той взе ножчето си и извади острието му. Внимателно драсна по нокътя на палеца си и каза:

— Бихте ли желали да се видите с лекар?

Ралсън не отвърна. Той следеше блестящия метал и устните му се навлажниха. Дишането му стана рязко и учестено.

— Махнете това нещо! — каза той.

Дарити спря.

— Какво да махна?

— Ножът. Не го дръжете пред мен. Не мога да го гледам.

— Защо? — попита Дарити. — Нещо не е наред ли? Това е хубав нож.

Ралсън скочи. Дарити отстъпи назад и с лявата си ръка улови китката му, като едновременно вдигна ножа високо във въздуха.

— Какво има, Ралсън? Какво Ви става?

Грант извика нещо като протест, но Дарити не му обърна внимание.

— Какво искате, Ралсън? — попита той.

Ралсън се опитваше да се протегне нагоре, но хватката на Дарити му пречеше.

— Дайте ми ножа — изпъшка той.

— Защо, Ралсън? Какво искате да правите е него?

— Моля Ви! Аз трябва... — гласът му стана умолителен. — Аз трябва да свърша с живота си.

— Искате да умрете?

— Не! Но съм длъжен!

Дарити го бутна. Ралсън залитна и падна на койката си, която шумно изскърца. Дарити бавно прибра острието в прореза му и скри ножа. Ралсън покри лицето си. Раменете му потрепераха, но самият той не помръдваше.

От коридора долетяха викове. Другите затворници реагираха на шума, идващ от килията на Ралсън. Пазачът притича, крещейки „Тишина!“

— Всичко е наред — каза му Дарити.

Той бършеше ръцете си в дълга бяла кърпа.

— Струва ми се, че ще ни трябва лекар за него.

Д-р Готфрид Блауцайн беше дребен, мрачен и говореше с лек австрийски акцент. Малко му трябваше, за да заприлича на карикатура на психиатър. Но беше гладко избръснат и облечен изискано. Той наблюдаваше Грант внимателно и изпитателно, отбелязвайки

наблюденията и изводите си. Всъщност той автоматично вършеше това с всеки, с когото се срещаше.

— Вие ми представихте част от картината. Описахте ми един човек с голям талант, дори гений. Казахте ми, че винаги се е чувствал неудобно сред хората, че никога не се е приспособил към лабораторното обкръжение. Дори сега е тук, защото е имал големи успехи. Има ли друга среда, към която той да е приспособен?

— Не Ви разбирам.

— Не на всеки от нас се случва щастието да намери подходящата компания на работното място или там, където живее. Често пъти някои компенсират това със свирене на инструмент или ходене на излети. Други пък се включват в някой клуб. Просто, всеки си създава нов тип общество извън работата, в което да се чувства като у дома си. Няма нужда да е свързано с професията му. Това е едно освобождаване. Не е задължително за един нездрав човек, — той се усмихна и добави — самият аз колекционирам марки. Активен член съм на Американското дружество на филателистите.

Грант поклати глава.

— Не знам с какво се е занимавал в свободното си време. Но се съмнявам да е правел нещо като това, което споменахте.

— Хм. Това вече е тъжно. Почивката и удоволствието са навсякъде около нас, но все пак трябва да ги потърсите, нали?

— Говорихте ли с д-р Ралсън?

— За неговите проблеми? Не.

— Няма ли да го направите?

— О, да. Но той е тук едва от една седмица. Все някой трябва да му даде шанс да се възстанови. Той беше много възбуден, когато дойде тук. Беше почти в делириум. Нека го оставим да почине и да привикне към новата среда. Тогава ще го питам.

— Ще бъдете ли в състояние да го върнете на работа?

Блаущайн се усмихна.

— Как бих могъл да зная? Аз дори не знам нищо за болестта му.

— Бихте ли могъл да го отървете от най-лошото — тази самоубийствена мания, а за останалото да го лекувате, докато е на работа?

— Може би. Не мога да изразя мнение сега, без да съм говорил с него.

— Колко дълго мислите, че ще продължи това?

— На този въпрос, д-р Грант, никой не би могъл да отговори.

Грант вкопчи ръцете си една в друга.

— Направете всичко, което би било добре за него. Много по-важно е, отколкото си представяте.

— Може би. Но Вие също бихте могли да ми помогнете, д-р Грант.

— Как?

— Можете ли да ми дадете информация, която би била класифицирана като свръхсекретна?

— Каква информация?

— Бих искал да знам броя на самоубийствата сред ядрените физици от 1945 година насам. Също така колко от тях изоставят службата си, прехвърляйки се на друга научна работа, и колко напълно изоставят науката?

— Има ли това връзка с Ралсън?

— Не мислите ли, че това е някаква болест, свързана с работата му, тази негова ужасна несретност?

— Ами... всъщност страшно много хора напускат работа, естествено.

— Защо „естествено“, д-р Грант?

— Вие сигурно знаете как е, д-р Блауцайн. Атмосферата в съвременните ядрени изследвания е една от най-напрегнатите и най-секретните. Работа с правителството, работа с военните. Не можеш да говориш за работата си, трябва да внимаваш какво приказваш. Естествено, ако ти падне шанс за работа в университет, където да можеш сам да избираш часовете си, да вършиш собствената си работа, да пишеш писма, които няма да се съгласуват с К.А.Е., ти я приемаш.

— И завинаги напускаш полето на своята специалност.

— Винаги се намират невоенни приложения. Разбира се, имаше един, който напусна по други причини. Той ми разказа веднъж, че не можел да спи нощем. Казваше, че чувал стотици хиляди писъци от Хирошима, когато угасвал лампата. Последното, което разбрах за него бе, че е станал счетоводител в галантериен магазин.

— А Вие чували ли сте някога писъци?

Грант кимна.

— Не е приятно усещане да знаеш, че поне малко от отговорността за ядреното унищожение е твоя.

— Как сее чувствал Ралсън?

— Той никога не говореше за такива неща.

— С други думи, ако го е почувствал, той не е отворил предпазния клапан, изпускащ парата, както останалите.

— Мисля, че не е.

— Но, все пак, ядрени изследвания трябва да се правят, нали?

— Бих казал.

— Какво бихте направили Вие, д-р Грант, ако почувствате, че *трябва* да направите нещо, което *не бива*?

Грант сви рамене.

— Не зная.

— Някои хора се самоубиват.

— Вие мислите, че това е причината, която повали Ралсън?

— Не знам. Ще поговоря с д-р Ралсън тази вечер. Не Ви обещавам нищо, разбира се, но ще Ви предам всичко, което узная.

Грант стана.

— Благодаря Ви, докторе. Ще се опитам да получа информацията, която Ви е нужна.

Елууд Ралсън беше престоял вече седмица в санаториума на д-р Блауцайн. Лицето му изглеждаше отпуснато и безпокойството му го нямаше. Не носеше колан и вратовръзка. Обувките му също бяха без връзки.

— Как се чувствате, д-р Ралсън? — попита го Блауцайн.

— Отпочинал.

— Добре ли се отнасяха с Вас?

— Нямам оплаквания, докторе.

Ръката на Блауцайн опипом потърси ножа за отваряне на писма, с който имаше навик да си играе от време на време, но пръстите му не срещнаха нищо. Той беше прибран, разбира се, както и всичко друго, което имаше остри ръбове. На бюрото му нямаше нищо, освен хартия.

— Седнете, д-р Ралсън — каза той. — Прогресират ли симптомите Ви?

— Искате да кажете, усещам ли това, което Вие бихте нарекли „самоубийствени импулси“? Да. По-силни или по-слаби, в зависимост от мислите ми, струва ми се. Но те са винаги с мен. Не можете да ми помогнете по никакъв начин.

— Може би сте прав. Често има случаи, при които не мога да помогна. Но аз бих желал да узная, колкото се може повече за Вас. Вие сте важен човек...

Ралсън изсумтя.

— Не сте ли съгласен с това? — запита Блаущайн.

— Не, не съм. Няма важни хора, по-важни от индивидуалните бактерии.

— Не Ви разбирам.

— Не очаквам да разбирате.

— И все пак струва ми се, че зад Вашето становище има много смисъл. Със сигурност ще ми бъде много интересно да ми разкриете част от тази мисъл.

За първи път Ралсън се усмихна. Ала това не беше щастлива усмивка. Ноздрите му бяха побелели.

— Изумително е като Ви наблюдавам, докторе — каза той.

— Вие подходите толкова съвестно към работата си. Слушате ме с такъв измамен интерес и неискрена симпатия. Аз мога да Ви наговоря куп свършено абсурдни неща, а Вие пак ще ме слушате, нали?

— Не мислите ли, че интересът ми може да бъде истински, дори професионален?

— Защо?

— Не искам да дискутирам това.

— Бихте ли желал да се върнете в стаята си?

— Ако не Ви преча — не! — внезапно гласът му стана гневен. — Защо не мога да Ви бъда полезен? Не обичам да говоря с хората. Те са глупави. Те не виждат нещата. Гледат очевидното с часове и не разбират нищо от него. Ако говоря с тях, те не биха ме разбрали, те губят търпение, смеят се. Вие трябва да ме слушате. Това е Вашата работа. Вие не можете да ме прекъснете и да ми кажете, че съм луд. Дори допускам, че си го мислите.

— Ще бъда доволен да чуя каквото и да ми кажете.

Ралсън пое дълбоко въздух.

— За една година научих нещо, което много малко хора знаят. Може би никой жив човек не го знае. Знаете ли, че човешкият културен възход напредва с голяма скорост? *В разстояние на две поколения, в един град с тридесет хиляди свободни хора, литератори и артистични гении са удовлетворявали една нация. Говоря за Атина на Перикъл.* Има и други примери. Флоренция на Медичите, Англия на Елизабет, Испания на Кордовските Емири. Имало е тласък на социалните реформи сред Израилтяните в VIII и VII век преди новата ера. Разбирате ли ме?

Блаущайн кимна.

— Виждам, че историята е предмет, който Ви интересува.

— Защо не? Къде е казано, че трябва да се посветя изцяло на ефективните атомни сечения и квантовата механика?

— Разбира се, разбира се. Продължете, моля!

— В началото реших, че трябва да науча повече за истинската същност на историческите цикли, като се консултирам със специалист. Имах няколко срещи с професионален историк. Напразно губене на време!

— Как се казваше този историк?

— Има ли значение?

— Вероятно не, ако смятате, че е поверително. Какво Ви каза той?

— Каза ми, че греша за това, че историята върви на тласъци. Каза ми, че след задълбочено проучване на великите цивилизации на Египет и Шумерия се е установило, че те не са възникнали ей така внезапно, от нищото, а са продукт на дълго развиващи се субцивилизации, които вече са били достатъчно усъвършенствани. Също така каза, че Атина на Перикъл е изградена върху по-несъвършената предпериклова Атина, но без която годините на Перикъл не биха били същите. Аз го попитах защо не е имало постпериклова Атина, на по-високо ниво, а той ми отговори, че Атина е била опустошена от чума и от дълга война със Спарта. Аз се поинтересувах за другите цивилизации и се оказа, че винаги война е слагала края им или в някои случаи го е придружавала. Историкът просто беше като всички останали. Истината си стоеше пред него, трябваше само да се наведе и да я вземе, но той не го направи.

Ралсън заби поглед в пода и продължи уморено:

— Понякога те идваха в лабораторията при мен, докторе. Казват ми: „Как, по дяволите, да се избавим от този и този ефект, който скапва всичките ни измервания?“ Показват ми инструментите, диаграмите и аз им казвам: „Решението е пред очите ви. Защо не направите това и това? Дори и децата могат да ви го кажат.“

След това отминавах, защото не можех да гледам объркването, изписано на тъпите им лица. По-късно идват при мен и ми казват: „Работи, Ралсън. Как се сети?“, а аз не мога да им обясня, докторе, това е все едно да обясняваш защо водата е мокра. Затова не можах да обясня на историка. Не мога да обясня и на Вас. Само си губим времето.

— Бихте ли желал да се върнете в стаята си?

— Да.

Блаущайн седя учуден доста време, след като Ралсън излезе от кабинета му. Пръстите автоматично напипаха горното дясно чекмедже на бюрото и измъкнаха оттам ножа за писма. Той започна да го върти из ръцете си.

Накрая вдигна телефона и набра един номер.

— Тук е Блаущайн — каза той. — Научих за някакъв професионален историк, който е говорил с д-р Ралсън преди известно време, горе-долу преди година. Не знам как се казва. Дори не знам свързан ли е с университета. Ако можете да го намерите, бих желал да поговоря с него.

Тадеуш Милтън, доктор по философия, се втренчи замислено в Блаущайн и прекара ръка през оловносивата си коса.

— Дойдоха при мен и аз им казах, че наистина съм се срещал с този човек. Както и да е, аз нямам връзка с него. Почти нищо, освен няколко беседи от професионално естество.

— Как дойде при вас?

— Писа ми писмо. Но защо на мен, а не на някой друг, не знам. По това време в едно специализирано издание излезе серия студии, написани от мен. Може би те са привлекли вниманието му.

— Сигурно. Какво съдържаха тези студии?

— Разсъждения за обосноваността на цикличните доближавания на историята, за това как отделните цивилизации следват законите на възход и падение при всеки аналогичен случай.

— Четох Тойнби, д-р Милтън.

— Е, значи знаете какво имам предвид.

— И когато д-р Ралсън се консултира с Вас, беше ли това във връзка с цикличните доближавания на историята?

— Хм. Мисля, че да. Разбира се, човекът не е историк и някои от неговите виждания за културните тенденции са някак драматични и... как да кажа... таблоидни. Извинете ме, докторе, ако Ви задам един въпрос, който може да Ви се стори неуместен. Д-р Ралсън Ваш пациент ли е?

— Д-р Ралсън не е добре и е под мое наблюдение. Това, а и всичко казано дотук, е поверително, разбира се.

— Естествено. Разбирам. Както и да е, Вашият отговор обяснява някои неща. Някои идеи на д-р Ралсън клоняха почти към ирационалност. Той непрекъснато се безпокоеше, поне по мое мнение, за връзката между, както той ги нарече, „културни изблици“ и бедствия от всякакъв вид. Сега често се отбелязват такива връзки. Периодите на най-голямата жизненост на нацията често са и периоди на голяма национална нестабилност. Холандия е типичен пример за това. Велики нейни артисти, политици, изследователи са живели в началото на 17 век. Това е времето, когато страната е била вкопчена в смъртна схватка с най-голямата сила по това време — Испания. А когато страната е била подложена на разруха, тя е изграждала империя в Далечния Изток и е заселвала северния бряг на Южна Америка. Корабите ѝ са воювали безспир с Англия. И изведнъж, осигурила политическата си безопасност, тя е залязла. Както казах, това не е необичайно. Някои индивидуалностни групи са се издигали до невероятни висоти в отговор на някакво предизвикателство и са западали с отсъствието му. Понякога д-р Ралсън изоставяше пътищата на здравия разум и настояваше, че такъв възглед свидетелства за объркана кауза и ефект. Той заявяваше, че не времената на войни и опасности са стимулирали „културните изблици“, а по-скоро обратното. Твърдеше, че всеки път, когато група хора са показвали по-голяма жизненост и способности, неизбежна война е разбивала възможността за по-нататъшното им развитие.

— Да, да — каза Блауцлайн замислено.

— Често аз му се присмивах — продължи Милтън. — Страхувам се, че беше така. Може би това е причината, поради която не проведохме последната си среща. Точно преди края на беседата ни той

ме попита крайно разгорещено дали не намирам за странно, че такова невероятно създание като човека доминира на земята, след като най-голямото му преимущество е неговата интелигентност. Тогава аз се разсмях с глас. Може би не трябваше да го правя. Бедният човек...

— Това е естествена реакция — каза Блаущайн. — Но сега не мога да си позволя да отнемам повече от времето Ви. Бяхте много полезен.

Стиснаха си ръцете и Тадеуш Милтън си отиде.

— Ето — каза Дарити — тук са Вашите данни за последните самоубийства сред учените среди. Имате ли някакви предположения?

— Щях да попитам Вас за това — възрази тихо Блаущайн. — ФБР би трябвало старателно да е направило разследването.

— Можете да се обзаложите за това. Те са самоубийци. Няма никаква грешка. Извършената проверка се отнася и за хора от другите департаменти. Цифрата е четири пъти над нормалната.

— Ами Британските учени?

— Същата работа.

— Може ли руснаците да имат пръст в тази работа?

— Кой може да каже? — следователят се наведе напред. — Док, да не мислите, че имат някакъв лъч, който кара хората да се самоубиват? Съмнително е някак си, че най-засегнати са хората свързани с ядрените изследвания.

— Така ли? Може би не. Ядрените физици са подложени на особено голямо натоварване. Трудно е да се твърди каквото и да било без внимателно проучване.

— Мислите, че причината може да са комплекси?

Блаущайн направи гримаса.

— Психиатрията става все по-популярна. Всичко живо говори за комплекси и неврози, за психози и за какво ли не още. Човек придобива комплекс за вина, само защото друг човек спи спокойно. Ако бях говорил с всеки един от хората, извършили самоубийство, може би щях да знам нещо.

— Вие говорихте с Ралсън!

— Да, аз говорих с Ралсън.

— Той има ли комплекс за вина?

— Не съвсем. Той има такова минало, че не ме изненадва болезнената му заинтересованост към смъртта. Когато е бил на дванадесет години е видял смъртта на майка си, прегазена от автомобил. Баща му бавно е умирал от рак. Все още не е ясен ефектът на тези преживявания върху сегашното му състояние.

Дарити си взе шапката.

— Е, пожелавам Ви напредък, Док. Тук има нещо голямо, по-голямо даже от ядрената бомба. Не знам какво ще е това — но го има.

Ралсън настояваше да остане прав.

— Имах лоша нощ, докторе.

— Надявам се — каза Блауцайн — тези разговори да не Ви безпокоят.

— Е, може и да ме безпокоят. Те ме карат да се замислям отново. Но нещата се влошават, когато го правя. Как бихте се чувствали като част от култура бактерии, докторе?

— Никога не съм се замислял. За една бактерия, може би нормално.

Ралсън не го слушаше. Той бавно каза:

— Култура, в която се изучава интелектът. Ние изучаваме всякакви неща, доколкото генетичните им структури ни интересуват. Ние кръстосваме дрозофилите с червени очи с тези с бели и наблюдаваме резултата. Не ни пука за червените или белите очи, а се опитваме да открием чрез тях основните генетични принципи. Разбирате ли ме?

— Напълно.

— Дори при хората можем да проследим различни физически характеристики. Например Хабсбургските устни и хемофилията са започнали при кралица Виктория и чрез наследниците ѝ са се разпространили сред Испанските и Руските царски семейства. Дори можем да проследим слабоумието у Джукезите и Каликаките. Това се учи по биология в университета. Ала не може да се отглеждат човешки същества по начина, по който се развъждат винарки. Хората живеят твърде дълго. Ще са нужни векове, за да се приключи опитът. Цяло щастие е, че нямаме специална раса, която се възпроизвежда на седмични интервали, нали?

Той изчака отговор, но Блауцайн само се усмихна.

— Точно това бихме били за някои други същества, чийто живот продължава хиляди години. За тях ние ще сме достатъчно бързо размножаващи се краткоживеещи създания и те ще могат да изучават генетиката на музиканти, артисти, учени, интелигенти и така нататък. Не че тези неща ги интересуват повече, отколкото нас ни интересуват белите очи на винените мухички.

— Много интересно мнение — каза Блауцайн.

— Това не е просто мнение. Това е истината. За мен е очевидно и съвсем не ме е грижа как ви изглежда на Вас. Погледнете около себе си. Вижте планетата Земя. Що за абсурдни животни сме ние, та да бъдем господари на света след измирането на динозаврите. Да, ние сме интелигентни, но какво е интелектът? Мислим си, че е важно, само защото го имаме. Ако тиранозаврите можеха да избират качеството, което да им осигури господство сред другите същества, биха избрали големината и силата. И щеше да е по-добре за тях. Щяха да просъществуват дълго време. Интелектът сам по себе си не е нещо много, доколкото е замесен в жизнените ценности. Слонът схваща много бавно, сравнен с врабчето например, макар че е много по-интелигентен. Кучето също се справя добре, но все пак не толкова, колкото къщната муха, срещу която замахва всяка човешка ръка. Или да вземем приматите като група. Малките екземпляри се боят от враговете си, по-големите винаги са били забележително несръчни в опитите си да задържат повече от това, което могат. Бабуините са най-добре и това се дължи по-скоро на кучешките им зъби, отколкото на ума им.

Светли капки пот покриха челото на Ралсън.

— И всеки може да види, че човекът е скроен и направен според точните спецификации на онези, които ни изучават. Преди всичко приматите живеят кратко. Наистина, по-големите живеят по-дълго, което е първостепенен закон в животинския свят. Все пак човешките същества имат продължителност на живота два пъти по-голяма от тази на големите шимпанзета. Хората живеят по-дълго дори от горилата, която е по-тежка от тях. Ние съзряваме по-късно. Сякаш сме били грижливо отгледани да живеем малко по-дълго, така че жизненият ни цикъл да бъде с подobaваща дължина.

Той скочи на крака, размахвайки юмруци над главата си.

— Хиляда години са...

Блаущайн бързо натисна един бутон.

За момент Ралсън се възпротиви срещу облечените в бяло пазачи, които влязоха, но след това се остави да го отведат. Блаущайн гледаше подире му, клатейки глава и вдигна телефона.

Позвъни на Дарити.

— Инспекторе, Вие добре знаете, че това ще отнеме доста време.

Послуша малко и поклати глава.

— Знам. Отчитам спешността.

Гласът в слушалката беше тънък и суров.

— Докторе, Вие се бавите. Изпращам Ви д-р Грант. Той ще Ви обясни ситуацията.

Д-р Грант попита как е Ралсън, след това попита някак тъжно може ли да го види. Блаущайн учтиво поклати глава.

— Натоварен съм да Ви обясня настоящата ситуация в ядрените изследвания — каза Грант.

— Така че да разбере, нали?

— Надявам се. Но ще трябва да Ви припомня...

— Нито дума никому. Да, знам. Несигурността на част от хората Ви е много лош симптом. Трябва да знаете, че тези неща не могат да се скрият.

— Вие живеете с тайната.

— Разбира се. И каква е настоящата тайна?

— Има... или най-малкото може да се направи защита срещу атомната бомба.

— И това е тайна? По-добре би било да я разгласите на целия свят.

— За Бога, не! Чуйте ме, д-р Блаущайн. Засега всичко е само на хартия. Всичко е на равнище $E=mc^2$. Може и да не стане. Би било лошо да се подхранят надежди, които могат да бъдат разбити. От друга страна, ако знаем, че *почти* имаме защита, *може* да се появи желание да започнем войната и да победим преди защитата да е напълно завършена.

— Не ми се вярва. Ала въпреки всичко Ви разбирам. Какво представлява тази защита, или вече ми казахте повече, отколкото

трябва?

— Не, мога да Ви кажа колкото искам, стига да Ви убедя, че трябва да имаме Ралсън — и то бързо!

— Добре, тогава ми кажете и аз също ще знам тайната. Ще се чувствам като член на Кабинета.

— Ще узнаете много повече. Нека Ви обясня на по-достъпен език. Досега военните разработки напредваха абсолютно еднакво и в нападателните и в отбранителните оръжия. Още от изобретяването на барута ракетите са се считали за нападателни оръжия. Ала нещата се промениха. Средновековният мъж в ризница на кон стана модерен мъж в самоходен танк, а каменният замък се превърна в бетонен бункер.

— Прекрасно. Изяснихте ми. Но с атомната бомба всичко стана по-различно, нали? Трябва да забравите бетона и желязото като защита.

— Добре. Ние не можем да правим все по-дебели и по-дебели стени. Ще свършим достатъчно здравите материали. Така че този вариант отпада. При атомна атака трябва да оставим атомът да ни защити. Ще използваме самата енергия, силовото поле.

— А какво е силово поле — попита внимателно Блаущайн.

— Бих искал да мога да Ви кажа. Засега то е само уравнение, написано на хартия. Трябва така да се канализира енергията, че да създаде стена от нематерия, теоретично. На практика обаче ние не знаем как да го направим.

— Това би била стена, през която нищо не може да премине? Дори и атоми?

— Дори и атомни бомби. Единственото ограничение за силата ѝ ще бъде източникът на енергия, който ще я захранва. Теоретично стената би могла да бъде непроницаема дори за радиация. Гама-лъчите ще се разбиват в нея. Всичко, за което мечтаем, е един екран на произволно място в градовете, практически неконсумиращ енергия. В един момент той ще бъде включен на максимален интензитет за време от порядъка на милисекунда в резултат на късовълновата радиация. Всичко това теоретически е възможно.

— А защо ви трябва Ралсън?

— Защото той е единственият, който може да го осъществи на практика. Това трябва да стане много бързо. В тези дни всяка минута е

скъпа. Знаете какво е международното положение. Атомната защита *трябва* да изпревари атомната война.

— Сигурен ли сте за Ралсън?

— По-сигурен съм в него, отколкото във всеки друг. Човекът е изумителен, д-р Блауцайн. Той винаги е прав. Никой не знае как го прави.

— Може би интуиция? — психиатърът изглеждаше обезпокоен.
— Разсъждения, които надминават границите на обикновения човешки капацитет? Това ли е?

— Не претендирам, че знам какво е.

— Оставете ме тогава да говоря с него още веднъж.

— Добре — Грант стана да си върви, но внезапно се досети за нещо. — Трябва да Ви кажа, докторе, че ако не направите нещо, Комисията планира да вземе от Вас д-р Ралсън.

— И да опита при друг психиатър? Ако желаят, нека го направят. Няма да им преча. Но по мое мнение никой, държащ на репутацията си лекар, не би предприел бързо лечение.

— Ние не възнамеряваме да провеждаме по-нататъшни психически лечения. Просто искаме да се върне на работа.

— Тогава, д-р Грант, аз ще се боря. Вие няма да изкопчите нищо от него. Само смъртта му.

— Ние никога не сме изкопчвали нещо от него.

— Но сега имате шанс, нали?

— Надявам се. Но, моля Ви, не обръщайте внимание на това, че казах нещо за вземането на Ралсън.

— Няма. Благодаря за вниманието. Довиждане, д-р Грант.

— Последният път се държах като глупак, нали, докторе? — попита Ралсън. Беше намръщен.

— Искате да кажете, че не вярвате на това, което казахте тогава?

— *Вярвам!* — гласът на Ралсън леко трепна.

Той се втурна към прозореца, а Блауцайн се облегна в креслото си, за да може да вижда. На прозореца имаше решетки — не можеше да се скочи, а и стъклото беше непробиваемо.

Залезът беше свършил и звездите започнаха да се показват. Ралсън ги гледаше очарован, след това се обърна към Блауцайн и

протегна пръста си навън.

— Всяка една от тях е инкубатор. Те поддържат температурата на желаното ниво. Различни експерименти, различни температури. А планетите, които обикалят около тях, са само гигантски култури, съдържащи хранителни разтвори и различни форми на живот. Експериментаторите са икономични, които и да са те. Те култивират много видове форми на живот в тази особена епруветка. Динозаври в една влажна, тропическа вечност и нас самите между ледниците. Включват слънцето и го изключват, а ние се опитваме да измислим физика за него. Физика! — Устните му се отдръпнаха, оголвайки зъбите му.

— Може би не е възможно слънцето да бъде включвано и изключвано по желание — предположи д-р Блаущайн.

— А защо не? Това е просто един нагревателен елемент като печката. Мислите ли, че бактерията знае какво е това нещо, чиято топлина достига до нея? Кой знае? Може би те също създават своите теории. Може би си имат обяснение за космическите катастрофи, при които избухващите електрически крушки създават резки по Петриевите стъкленици? Може и да си мислят, че някакъв благодетелен творец ги е създал заедно с храната и топлината и им е казал: „Плодете се и се размножавайте!“

Ние сме създания като тях. Не знам защо. Подчиняваме се на така наречените природни закони, които не са нищо друго освен нашата интерпретация за неразбираемите сили, които ни заобикалят.

И ето, сега те правят най-големия си експеримент. Той продължава близо двеста години. Решават да развият склонност към механиката в Англия — през 17 век, струва ми се. Ние наричаме това Техническа Революция. Тя започна с парата, мина през електричеството, а после достигна и атома. Беше интересен експеримент, но те не могат да го оставят да продължи. Кое то обяснява защо трябва да бъдат толкова драстични в приключването му.

— А как мислят да свършат? Имате ли някаква идея за това? — попита Блаущайн.

— Питате *мене* как планират да свършат? Ами, погледнете днешния свят и след това попитайте пак какво би могло да доведе до край техническата ни епоха. Цялата Земя се страхува от ядрената

война и би направила всичко, за да я избегне, обаче всички се опасяват, че това е неизбежно.

— С други думи, експериментаторите подготвят ядрена война, независимо от това дали искаме или не, за да унищожат техническата ни ера и да започнат наново? Така ли е или не?

— Така е. Това е логично. Когато стерилизираме един инструмент, знаят ли микробите откъде идва убийствената горещина? Или какво я създава? Същото е и с нас.

— Кажете ми — запита Блаущайн, — затова ли искате да умрете? Защото си мислите, че крайт на цивилизацията идва и не може да бъде спрял?

— Аз не искам да умирам — отвърна Ралсън. — Ала съм длъжен.

Очите му гледаха измъчено.

— Докторе, ако имахте култура от много опасни бацили, които трябва да държите под абсолютен контрол, не бихте ли ги изолирали с нещо, да кажем пеницилин? В един кръг на безопасно разстояние от центъра на заразата. Всеки бацил, отдалечил се твърде много от центъра, би умрял. Вие не бихте имал нищо против отделния бацил, който е убит, дори не бихте имал нищо против всеки един, отдалечил се от първоначалното си място. Чисто и просто всичко ще бъде автоматично.

Ралсън спря за момент.

— Докторе, около мозъците ни има „пеницилинен“ кръг. Когато отидем твърде далеч, нарушавайки истинските потребности на съществуването си, ние неминуемо достигаем „пеницилина“ и трябва да умрем. Това работи бавно,... но е много трудно да останеш жив.

Той се усмихна тъжно и добави:

— Мога ли да се върна в стаята си, докторе?

Д-р Блаущайн намина към стаята на Ралсън следобеда на другия ден. Стаята беше малка и необзаведена. Стените бяха облицовани в сиво. Имаше две малки прозорчета, разположени високо, за да не могат да бъдат достигнати. Дюшекът беше поставен направо на облицования под. В стаята нямаше нищо метално, нищо, което да

може да бъде използвано за изтръгване на живота от тялото. Дори ноктите на Ралсън бяха късо изрязани.

Ралсън стана.

— Здравейте!

— Здравейте, д-р Ралсън. Мога ли да говоря с Вас?

— Тук ли? Но тук не мога да Ви предложа никакъв стол.

— Не се безпокойте. Ще постоя прав. При моята работа е добре за седалищните ми части да стоя понякога прав. Д-р Ралсън, аз мислих цяла нощ за това, което ми казахте вчера и в предишните дни.

— И сега идвате да ме избавите от онова, което Вие мислите за заблуда.

— Не. Просто искам да Ви задам няколко въпроса и евентуално да отбележим някои неща във Вашите теории, които... простете ми... не сте дообмислили.

— О?

— Виждате ли, д-р Ралсън, откакто ми обяснихте теориите си, аз знам това, което и Вие знаете. И все пак аз не изпитвам нужда от самоубийство.

— Вярата е нещо много по-голямо от интелекта, докторе. Трябва да повярвате с цялото си същество. Нещо, което Вие не правите.

— А не допускате ли, че по-скоро това е адаптационен феномен?

— Какво искате да кажете?

— Вие не сте биолог, д-р Ралсън. И въпреки че сте наистина брилянтен физик, не се отнасяте към всичко с респекта, който отдавате на бактериалните култури, използвани от Вас като аналог. Вие знаете, че е възможно бактериите да развият склонност към устойчивост на пеницилин или към почти всяка бактериална отрова.

— Е, и?

— Експериментаторите, които са ни създали, са работели с човечеството от много поколения насам, нали? И този специален вид, който те са култивирали за два века, не показва признаци за внезапна смърт. По-скоро това е един жизнен и много инфекциозен вид. По-старите култури са били ограничени в единични градове или в малки райони и са съществували само едно-две поколения. Този вид обаче е пръснат по цялото земно кълбо. Това е един наистина много инфекциозен вид. Не мислите ли, че той може да придобие имунитет срещу пеницилина? С други думи методите, които експериментаторите

използват, за да ни изтрият от лицето на Земята, няма вече да работят така добре.

Ралсън поклати глава.

— На мен ми действат.

— По-скоро, защото Вие сте нерезистивен. Или пък сте се натъкнали на твърде висока концентрация пеницилин. Помислете за всички онези хора, които се опитват да се противопоставят на ядрените ракети и да установят някаква форма на международно правителство и дълготраен мир. Усилията им се удвоиха през последните години.

— Те няма да спрат неизбежната ядрена война.

— Не, но може би е нужно само още малко усилие. Хората, борещи се за мир, не се самоубиват. Все повече и повече от тях добиват имунитет към експеримента. Знаете ли какво правят в лабораториите?

— Не искам да знам.

— *Трябва* да знаете. Опитват се да изобретят силово поле, което ще спре атомната бомба. Д-р Ралсън, ако аз култивирам вирулентни и патологични бактерии дори при най-строг контрол, съществува опасността, че някой ден мога да сложа началото на епидемия. Може да сме бактерии, но ние сме опасни за тях. В противен случай не биха ни изтривали толкова грижливо след всеки експеримент. Те не бързат, нали? За тях хиляда години са като един ден. Ала е времето те разбират, че ние сме извън културата, преминали пеницилина, твърде късно е за тях да ни спрат. Те ни оставят на атома и ако съумеем да си попречим един на друг за използването му, ще можем дори да напуснем експеримента.

Ралсън се изправи. Беше с около инч и половина по-висок от Блаущайн.

— Наистина ли работят по силовото поле? — попита той.

— Опитват се. Но имат нужда от Вас.

— Не! Не мога!

— Те се нуждаят от Вас, понеже Вие виждате онова, което е очевидно за Вас. То не е така очевидно за тях. Запомнете, това е вашата помощ иначе... това ще бъде поражение — експериментаторите ще спечелят.

Ралсън направи няколко бързи крачки и спря взирайки се в празната облицована стена.

— Но поражение ще има — измънка той. — Ако построят силовото поле, това ще означава смърт за всички тях, преди работата да е завършена.

— Някои от тях, а може би всички вероятно са имунизирани. Но те ще се опитат.

— Ще се опитам да им помогна — каза Ралсън.

— Все още ли искате да се самоубиете?

— Да.

— Но няма да се опитате да го направите, нали?

— Няма, докторе — Ралсън стисна устни. — Но трябва да бъде наблюдаван.

Блаущайн изкачи стъпалата и представи пропуска си на пазача в кабинката. Вече беше проверен на предишната врата, но пропускът и подписът му бяха разгледани внимателно още веднъж. След миг пазачът се оттегли в малката будка и вдигна телефона. Отговорът явно го задоволи, защото Блаущайн продължи пътя си и след половин минута стисна ръката на д-р Грант.

— Самият Президент на Съединените Щати би имал проблеми с влизането, а? — каза Блаущайн.

— Прав сте, ако дойде без предупреждение.

Те се качиха с асансьора на дванайсетия етаж. Канцеларията, в която влязоха, гледаше с прозорците си в три посоки. Тя беше звукоизолирана и снабдена с климатична инсталация. Мебелите от орех блестяха с полировката си.

— Моите почитания — каза Блаущайн. — Тук е като кабинет на някой от борда на директорите. Науката се превръща в голям бизнес.

Грант се оглеждаше смутено.

— Знам, но парите на правителството изтичат лесно, а е трудно да убедиш конгресмена за важността на работата ти, докато самият той не я види, помирише и пипне.

Блаущайн седна и почувства как тапицираното кресло бавно потъва надолу.

— Д-р Елууд Ралсън се съгласи да се върне на работа — каза той.

— Чудесно! Надявах се, че ще ми кажете точно това. Надявах се това да е целта на Вашето искане да се видите с мен — вдъхновен от новината, Грант предложи на психиатъра цигара, която той отказа.

— И все пак — каза Блаущайн — той си остава един много болен човек. Трябва да се грижите добре за него и да го държите под око.

— Разбира се, разбира се.

— Не е толкова просто, колкото си мислите. Искам да Ви посоча някои от проблемите на Ралсън, така че да разберете наистина колко деликатна е ситуацията.

Той продължи да говори, а Грант слушаше в началото с интерес, а сетне и с удивление.

— Но в такъв случай той не е с всичкият си — в заключение каза Грант.

Д-р Блаущайн сви рамене.

— Зависи как разбирате понятието „луд“. Това е лоша дума, по-добре не я употребявайте. Той има своите илюзии, естествено. Дали ще повлияят на особенния му талант — това никой не знае.

— Във всеки случай нормален човек не би...

— Моля, моля. Нека не се впускаме в дълга дискусия за психиатричните дефиниции на нормалност и така нататък. Просто човекът е заблуден и аз не бих се заел да променям убежденията му. Това е така, защото ми беше дадено да разбера, че особените му възможности се крият в начина, по който намира решение на проблемите. Това е така, нали?

— Да. *Длъжен* съм да го призная.

— Е, как тогава Вие и аз можем да го съдим? Нека Ви попитам: имахте ли самоубийствени импулси?

— Не мисля.

— А другите учени тук?

— Не, разбира се, че не.

— Бих Ви предложил, докато трае проучването на силовото поле, учените стриктно да бъдат под наблюдение тук и у дома си. Дори смятам за добра идеята те да не си отиват вкъщи. Стаи като тази биха могли да се пригодят за жилища.

— Да спят в службата? Никога няма да се съгласят.

— О, да. Но ако не им споменете истинската причина, а им кажете само „от съображения за сигурност“ те ще се съгласят.

„Съображения за сигурност“ е чудесна фраза в днешно време, не мислите ли? Само че Ралсън трябва да бъде наблюдаван повече от другите.

— Естествено.

— Всичко това е маловажно. Има нещо, което би ме заинтересувало в случай, че теориите на Ралсън се окажат правилни. Засега не им вярвам. Това са илюзии, но какво в ума на Ралсън, в миналото му, в живота му го е накарало да повярва в тези заблуди? Никой не може да отговори веднага. Ще са нужни години на системни психоанализи, за да се стигне до отговора. А когато се намери, Ралсън вече няма да може да бъде излекуван. Междувременно можем да направим някои предположения. Той е имал нещастно детство, в което по един или друг начин се е срещнал със смъртта. Като добавка той никога не е бил близък с другите деца, а като възрастен — с други хора. Ралсън не е можел да търпи бавния начин на възприемане у тях. Каквато и разлика да е имало между неговия ум и умовете на останалите, тя е построила стена между тях, по-здрава от силовото поле, което се опитвате да конструирате. Към причините може да се причисли и това, че той никога не е имал възможност да се наслади на нормален сексуален живот. Никога не се е женил, никога не се е влюбвал. Не е трудно да видим, че той компенсира отказа да бъде приет от неговата социална среда с възприемане на мисли, в които другите хора са по-посредствени от него самия. Което, разбира се, е истина донякъде. Има много страни на човешката индивидуалност, но не във всяка една Ралсън е по-добър от другите. Другите хора, които са по-склонни да виждат само посредственото, точно както него, не приемат превъзходството му. За тях той ще бъде странен, чудат, дори смешен, което пък още повече кара Ралсън да доказва колко мизерен и непълноценен е човек. Как по-добре би могъл да направи това, освен като покаже, че човечеството е просто бактерия в ръцете на други по-висши същества, които експериментират с него? И тогава импулсите му за самоубийство биха били диво желание да се освободи напълно от човешкото у себе си, да спре идентификацията с тези мизерни същества, които го заобикалят. Виждате ли?

Грант кимна.

— Бедното момче.

— Да, така е. Ако са се грижили добре за него в детството му... Е, най-добре ще бъде за д-р Ралсън да няма контакт с другите хора тук. Той е твърде болен, за да им го поверим. Вие, самият Вие трябва да се приготвите да бъдете единственият човек, който ще го вижда и ще говори с него. Д-р Ралсън се съгласи с това. Той очевидно не Ви смята за толкова глупав колкото другите.

Грант се усмихна.

— Много се радвам.

— Естествено, трябва да бъдете внимателен. Аз не съм говорил нищо с него относно работата му. Ако по собствено желание започне да Ви развива теориите си, в което се съмнявам, ограничете се с нещо неангажиращо и го оставете. По всяко време дръжте далеч от него всичко, което е остро и реже. Не го оставяйте да се доближава до прозорците. Опитвайте се винаги да държите под око ръцете му. Разбирате ли ме? Поверявам пациента си на Вашите грижи, д-р Грант.

— Ще направя всичко както трябва, д-р Блауцайн.

От два месеца Ралсън живееше в ъгъла на стаята на Грант и Грант живееше с него. Декоративни, но здрави решетки бяха монтирани пред прозорците, дървените мебели бяха заменени с меки канапета.

Ралсън размишляваше на един диван, а изчисленията си правеше на чин, покрит с възглавнички.

Надпис „Не влизай“ висеше постоянно на вратата. Храната се оставяше отвън. Прилежащите стаи бяха пригодени за лични нужди, а вратите между тях и офиса на Грант бяха преместени.

Грант започна да се бръсне с електрическа самобръсначка. Той се уверяваше, че Ралсън е взел хапчетата си за сън всяка нощ и го изчакваше да заспи преди самият той да се унесе.

Всички рапорти се предаваха на Ралсън. Той ги четеше, а Грант го наблюдаваше, стараейки се да го върши незабелязано.

Ралсън ги пускаше на земята и се втрещаваше в тавана, засенчвайки очите си с едната ръка.

— Има ли нещо? — питаше Грант.

Ралсън поклащаше глава.

Един ден Грант предложи:

— Слушай, искаш ли да те разведа из сградата. За теб ще е важно да видиш някои от експерименталните шасита, които ние направихме.

Сториха го. Скитаха през осветената празна сграда като призраци, носещи се ръка за ръка. Винаги ръка за ръка. Ала след всяко пътуване Ралсън поклащаше глава.

Половин дузина пъти той започваше да пише и всеки път по листа се появяваха само драсканици, след което Ралсън изригваше възглавничката нанякъде. Докато, накрая, един ден той отново започна да пише и изписа бързо половин страница. Автоматично Грант се доближи. Ралсън му хвърли поглед, закривайки листа с трепереща ръка.

— Извикай Блаущайн! — каза той.

— Какво?

— Казах „Извикай Блаущайн!“ Доведи го тук. Сега!

Грант тръгна към телефона.

Ралсън продължаваше да пише бързо, като спираше само да избърше челото си с опакото на ръката. Тя остана мокра. Той се огледа и запита дрезгаво:

— Идва ли?

Грант изглеждаше разтревожен.

— Няма го в канцеларията му.

— Потърси го у дома му! Намери го, където и да е! *Използвай този телефон! Не си играй!*

Грант се подчини, а Ралсън придърпа нов лист пред себе си. Пет минути по-късно Грант се обади.

— Идва. Но какво не е наред? Изглеждаш зле.

Ралсън можеше да говори едва-едва.

— Няма време... Не мога да говоря...

Той пишеше, драскаше, скицираше, чертаеше диаграми. Като че ли се бореше с ръцете си.

— Диктувай! — извика Грант. — Аз ще пиша!

Ралсън махна с ръка в знак на несъгласие. Думите му ставаха неразбираеми. Той държеше китката си с другата си ръка, направлявайки я, сякаш беше парче дърво и тогава внезапно припадна върху листата.

Грант ги измъкна изпод тялото му и го положи на дивана. Суетеше се около него неспокойно, докато не дойде Блаущайн.

Блаущайн хвърли един поглед.

— Какво се е случило?

— Мисля, че е жив — отговори Грант, но Блаущайн вече беше установил това и Грант му разказа какво бе станало.

Блаущайн би една инжекция и двамата зачакаха. Очите на Ралсън бяха празни, когато ги отвори. Бълнуваше.

Блаущайн се наведе над него.

— Ралсън!

Ръцете на Ралсън се издигнаха слепешката и се вкопчиха в психиатъра.

— Док. Отведи ме оттук!

— Ще те отведа. Сега. Работеше върху силовото поле, нали?

— На хартията е. Грант, на хартията е.

Грант взе листата и погледът му пробяга скептично по тях. Ралсън се обади със слаб гласец.

— Не всичко е там. Само това успях да напиша. Ще трябва да го изработите само по това. Отведи ме, Док!

— Чакай — каза Грант. — Можете ли да го задържите тук, докато проверим това? — обърна се шепнешком той към Блаущайн. — Не мога да разбера по-голямата част от това. Писано е нечетливо. Питайте го какво го кара да мисли, че това нещо ще работи.

— Да го попитам? — каза Блаущайн тихо. — Не е ли той единственият, който винаги знае?

— Попитайте ме, все пак — обади се Ралсън, дочул разговора им от дивана, на който лежеше. Очите му внезапно се разшириха и блеснаха.

Двамата се обърнаха към него.

— *Те* не искат силовото поле! *Те!* Експериментаторите! Докато не проумях напълно, нещата си оставаха каквито бяха. Но аз не бях стигнал до тази идея... *тази* идея, която е сега на хартията... Не бях я извел тридесет секунди преди да почувствам... да почувствам... докторе...

— Какво чувства? — попита Блаущайн.

Гласът на Ралсън отново се снижи до шепот.

— Аз съм дълбоко в пеницилина. Чувствах как потъвам все повече, когато продължавах да пиша. Никога не съм бил... толкова дълбоко. Така че това, което знам, е вярно. Отведете ме.

Блаущайн се изправи.

— Ще го отведа, Грант. Няма друга алтернатива. Ако успеете да разберете написаното, това ще е. Ако не можете — не знам как да Ви помогна. Този човек не може да работи повече без да умре, разбирате ме, нали?

— Но той — възрази Грант — ще умре от нещо въображаемо.

— Наричайте го както искате, но той ще бъде еднакво мъртъв.

Ралсън беше отново в безсъзнание и не чуваше нищо.

Грант погледна тъжно към него и каза:

— Е, добре, отведете го.

Десет от елитните мъже на Института мрачно наблюдаваха сменящите се картини на осветения екран. Грант също гледаше с намръщено, но твърдо изражение.

— Мисля — започна той, — че идеята е достатъчно проста, господа математици и инженери. Драсканиците може да изглеждат нечетливи, но в тях има смисъл. Първата страница е почти ясна. Тя ще бъде добро начало. Всеки един от вас трябва да разгледа отново и отново останалите страници. От вас се иска от всяка страница да извадите всички възможни версии. Ще работите независимо един от друг. И без консултации.

Един от учените запита:

— Откъде знаеш, че това означава *нещо*, Грант?

— Знам, понеже това са бележки на Ралсън.

— *Ралсън!* Аз мислех, че той беше...

— Мислеше си, че е луд! — извика Грант, за да надвика надигналата се глъчка. — Знам. Той е болен. Това е написано от човек, който беше почти мъртъв. И това е всичко, което можахме да получим от Ралсън. Някъде в драсканиците му се крие отговорът на проблема за силовото поле. Ако не го намерим, ще минат може би десет години в търсенето му другаде.

Те се наведоха над записките си. Мина една нощ. Мина втора нощ, трета нощ...

Грант гледаше резултатите, клатейки глава.

— Според твоите думи това нещо е съвместимо? Не бих казал, че разбирам това.

Лоуи, който в отсъствието на Ралсън минаваше за най-добрият атомен инженер в Института сви рамене.

— И на мен не ми е съвсем ясно. Ако работи, той не е обяснил защо.

— Нямаше време за обяснения. Можеш ли да построиш генератора, така, както той го описва?

— Мога да опитам.

— Видя ли другите версии на написаното?

— Другите определено не са съвместими.

— Провери ги пак.

— Добре.

— Можеш ли да започнеш конструирането в такъв случай?

— Ще започна. Но ти казвам честно, че съм песимист.

— Знам. Аз също.

Нещото се разрасна. Хал Рос, Главният механик, взе участие в конструирането и загуби съня си.

По време на денонощието можеше да бъде намерен на площадката, почесващ плешивата си глава. Само веднъж той зададе въпрос.

— Какво е това, д-р Лоуи? Никога не съм виждал нещо подобно. За какво служи?

— Знаеш къде сме, Рос — отговори му Лоуи. — Знаеш, че тук не се задават въпроси. Не ме питай.

Рос не попита отново. Той намрази структурата, която се строеше. Наричаше я грозна и неестествена. Но не се отделяше от нея.

Един ден се обади Блаущайн.

— Как е Ралсън? — попита Грант.

— Не е добре. Искане да присъства на изпитанията на Полевия Прожектор, който той измисли.

Грант се запъна.

— Мисля, че би могло. Все пак той си е негов.

— Бих искал да дойда с него.

Грант изглеждаше нещастен.

— Може да бъде опасно, знаете. Дори и на пилотните изпитания ще боравим с огромни енергии.

— Няма да е по-опасно за нас, отколкото за Вас — отвърна Блауцайн.

— Добре тогава. Списъкът на наблюдателите ще бъде утвърден от Комисията и ФБР, но аз ще ви включа.

Блауцайн гледаше натам. Полевият прожектор стърчеше в самия център на гигантската лаборатория за изпитания, но всичко друго беше разчистено. Нямаше видима връзка с плутониевата купчина, която служеше като енергиен източник, но от коментарите, които чу около себе си, психиатърът разбра, че тя е под земята. Отначало наблюдателите наобиколиха машината, говорейки си неразбираемо, но след това се отстраниха. Галерията се запълни. Имаше най-малко трима мъже в генералски униформи и цяло съзвездие от по-низши чинове. Блауцайн избра едно свободно място до парапета, най-вече заради Ралсън.

— Все още ли мислиш, че искаш да останеш? — попита го Блауцайн.

В лабораторията беше топло, но Ралсън беше с палто с вдигната яка. Почти не се различаваше от другите. Блауцайн се съмняваше, че сега някой би го разпознал.

— Ще остана — отвърна Ралсън.

Блауцайн остана доволен. Той също искаше да види изпитанията. Но един нов глас го накара да се обърне.

— Здравейте, д-р Блауцайн.

За момент Блауцайн не го позна, но после каза:

— А, инспектор Дарити. Какво правите тук?

— Точно това, което си мислите — той посочи наблюдателите.

— Няма друг начин да се очистят, затова трябва да бъдем сигурни, че няма да има грешки. Веднъж стоях до Клаус Фукс, така, както стоя до Вас — той подхвърли ножчето си във въздуха и го улови с отработено движение.

— О, да. Никъде не може да има абсолютна сигурност. А сега до мен ли ще стоите?

— Може би — усмихна се Дарити. — Вие много силно искахте да дойдете тук, нали?

— Не заради мен, инспекторе. А сега бихте ли прибрали ножа?

Дарити изненадано се обърна по посока на лекия жест на Блаущайн. Прибра ножа, погледна за втори път към спътника на Блаущайн и тихичко подсвири.

— Здравейте, д-р Ралсън.

— Здравейте — дрезгаво отговори той.

Блаущайн не се изненада от реакцията на Дарити. Ралсън беше отслабнал с десет килограма откакто се върна в санаториума. Лицето му беше бледо и изпито — лице на човек, внезапно станал на шейсет.

— Скоро ли ще започнат изпитанията? — попита Блаущайн.

— Струва ми се, че започват — отвърна Дарити.

Той се облегна на парапета. Блаущайн хвана Ралсън за лакътя и понечи да го отведе, но Дарити тихо го спря:

— Останете тук, Док. Не искам да се разхождате по време на изпитанията.

Блаущайн огледа лабораторията. Мъжете стояха наоколо. Той позна Грант, сух и висок, бавно да пали цигара, но изведнъж се отказа и пхна запалката и цигарата обратно в джоба си. Младите хора до контролните табла напрегнато чакаха.

Разнесе се ниско бучене и лек мирис на озон изпълни въздуха.

— Вижте! — рязко каза Ралсън.

Блаущайн и Дарити погледнаха в указаната посока. Прожекторът заблещука. Сякаш въздухът между него и тях се нагорещи. Една желязна топка закачена на махало се залюля и навлезе в блестящия сектор.

— Забавя се, нали? — попита Блаущайн развълнувано.

Ралсън кимна.

— Измерват височината на издигане от другата страна, за да пресметнат загубата на инерция. Глупаци! *Казах* им, че ще работи! — Говорът му беше затруднен.

— Само наблюдавайте, д-р Ралсън — каза Блаущайн. — Не бива да се вълнувате!

Махалото спря люлеенето си. Блясъкът от прожектора стана малко по-интензивен и желязната сфера описа своята дъга още веднъж.

Повториха опита, като всеки път движението на сферата се забавяше с рязко трепване. Чуваше се отчетлив звук, когато тя се сблъскваше с трепкащата светлина. И всеки път издрънчаваше. Отначало тежко, като че ли се удряше в маджун, а след това звънко и отчетливо сякаш желязото срещаше желязо и шумът изпълни залата.

Издърпаха топуза на махалото и повече не го използваха. Прожекторът бе заобиколен от мъгла и трудно се различаваше.

Грант даде някакво нареждане и мирисът на озон внезапно стана остър и натрапчив. От наблюдателите се изтръгна вик, всеки извика на съседа си. Множество пръсти сочеха натам.

Блаущайн се облегна на парапета, развълнуван както останалите. Там, където беше прожекторът, сега имаше само гигантско полусферично огледало. Беше идеално чисто и лъскаво. Той дори видя себе си отразен в него — малък човек, застанал на малък балкон, обикалящ всичко. Блаущайн видя флуоресцентните лампи, отразени в огледалото. Беше удивително ясен образ.

— Вижте, Ралсън! — извика той. — То отразява енергия! Отразява светлинните вълни като огледало! Ралсън!...

Той се обърна рязко.

— Ралсън! Инспекторе, къде е Ралсън?

— Какво? — обърка се Дарити. — Не го видях.

Той се огледа наоколо.

— Не е отишъл далече. А и не може да излезе от тук. Тръгнете от другата страна — ръката му за момент замръзна в джоба. — Ножът ми го няма.

Блаущайн го откри. Беше в малка канцелария, принадлежаща на Хал Рос. Тя водеше към балкона, но поради обстоятелствата я бяха забравили. Самият Рос не беше дори наблюдател. Главният механик нямаше нужда от наблюдение. Но офисът му бе послужил на Ралсън за последния епизод от дългата борба със самоубийството. Блаущайн застана на вратата и се обърна. Срещна погледа на Дарити в галерията на тридесет метра под балкона. Кимна му и Дарити пристигна тичешком.

Д-р Грант трепереше от възбуда. Той запали две цигари една след друга и веднага ги стъпка на пода. В момента палеше трета.

— Това е по-добро от всичко онова, което някой от нас е можел да си представи. Утре ще направим оръдеен тест. Сигурен съм в резултатите, но щом сме го планирали трябва да го свършим. Ще започнем с базука. А може би не. Ще се наложи да пригодим специална конструкция, която поема рикошетите.

Той хвърли и третата си цигара. Един генерал каза:

— Ще трябва да опитаме с истинска атомна бомба.

— Разбира се. Вече върви подготовката за изграждане на макетен град в Еницетък. Ще построим генератора на място и ще пуснем бомбата. В макета ще има животни.

— Е, мислите ли, че ако пуснем полето на пълна мощност то ще удържи бомбата?

— Не е точно така, генерале. Полето ще бъде незабележимо докато не падне бомбата. Радиацията на плутония ще активира полето преди експлозията. Както стана при последния опит. Това е есенцията на всичко.

— Аз обаче — намеси се Принстънския професор — видях недостатъци. Когато полето е напълно включено — всичко, което защитава, остава в пълна тъмнина, като че слънцето е залязло. Имайки предвид това, аз допускам, че врагът може да пусне безвредна радиоактивна ракета, която да изключи полето за кратък интервал. Това би довело до неприятности и трябва да бъде обмислено от нас много добре.

— Неприятностите — каза Грант бодро — ще бъдат преодоленни. Трудности винаги ще има, сигурен съм, но главният проблем е решен.

Британският наблюдател се приближи и стисна ръката на Грант.

— Чувствам се по-сигурен за Лондон сега — каза той. — Бих желал правителството ви да ми позволи да видя пълните планове. Това, което видях, ме поразя. Сега изглежда просто, разбира се, но на кой да му дойде на ум?

Грант се усмихна.

— На този въпрос беше отговорено благодарение на д-р Ралсън...

Той се обърна, защото някой го докосна по рамото.

— Д-р Блаущайн! Без малко да Ви забравя. Елате, искам да говоря с Вас.

Той придърпа дребния психиатър и му зашепна в ухото:

— Чуйте, можете ли да доведете Ралсън, за да го представим на тези хора? Това е негов триумф.

— Ралсън е мъртъв.

— *Какво!?*

— Можете ли да оставите за малко тези хора?

— Да... да... Господа, бихте ли ме извинили за няколко минути?

Грант забърза след Блаущайн.

Хората от ФБР вече бяха там. Дискретно и незабележимо те бяха заградили входа на офиса на Рос. Човешката бариера се раздели, за да могат Грант и Блаущайн да влязат и веднага се затвори след тях. Грант повдигна за миг покривалото.

— Изглежда спокоен.

— Бих казал... щастлив — добави Блаущайн.

Дарити каза глухо:

— Оръжието на самоубийството беше собственият ми нож. Недоглеждането беше мое, така ще бъде докладвано.

— Не, не — възрази Блаущайн — няма смисъл. Той беше мой пациент и най-вече аз съм отговорен. Но във всеки случай нямаше да живее повече от седмица. Откакто изобрети прожектора, той беше свършен човек.

— Каква част от това ще бъде предадено на федералните власти?

— попита Грант. — Не можем ли да забравим за лудостта му?

— Страхувам се, че не, д-р Грант — каза Дарити.

— Разказах му цялата история — добави Блаущайн тъжно.

Грант местеше поглед от единия на другия.

— Ще говоря с Директора. Ако трябва, ще стигна и до Президента. Не виждам нужда да се споменава за самоубийство или лудост. Той ще добие обществена известност като изобретател на полевия прожектор. Това е най-малкото, което можем да направим за него.

Грант стисна зъби.

— Остави бележка — каза Блаущайн.

— Бележка?

Дарити му подаде лист хартия и каза:

— Самоубийците винаги правят така. Това беше една от причините докторът да ми каже какво всъщност е убило Ралсън.

Бележката беше адресирана до Блаущайн и гласеше: „Прожекторът работи, знаех, че ще работи. Сделката е направена. Вие имате прожектора и аз вече не ви трябва. Затова ще си вървя. Не се тревожете за човечеството, Док. Вие бяхте прав. Развъждаха ни твърде дълго, пропуснаха толкова шансове. Ние сме извън културата и те не могат да ни спрат. Знам го. Това е всичко, което мога да ви кажа. Знам го.“

Беше се подписал набързо, а отдолу имаше още един набързо драснат ред.

„Доказано е, че достатъчно хора са устойчиви на пеницилин.“

Грант понечи да унищожи хартията, но Дарити протегна ръка.

— За съхранение, докторе.

Грант му я даде и въздъхна.

— Горкият Ралсън! Умря, вярвайки на тези глупости.

Блаущайн кимна.

— Така е. Ще му устроите голямо погребение, предполагам и новината за неговото изобретение ще бъде публикувана без лудост и самоубийство. Но хората в правителството ще останат заинтересовани от лудите му теории. А може би, не са толкова луди, нали, мистър Дарити?

— Това е абсурд, докторе — възрази Грант. — Няма учен в тази служба, който да е показал най-малките симптоми на тази болест.

— Кажете му, мистър Дарити — каза Блаущайн.

— Имаше още едно самоубийство. Не, не, не от учените. Не е човек с научна степен. Случи се тази сутрин и го разследвахме, понеже помислихме, че има някаква връзка с днешния тест. Но не изглеждаше да е така и решихме да замълчим докато премине изпитанието. Едва сега стана ясно, че има връзка. Човекът, който умря имаше съпруга и три деца. Нямаше причина да умира. Няма сведения за умствени заболявания. Той се хвърли под една кола. Имаме свидетели, че го е направил нарочно. Не умря веднага и извикаха лекар. Беше ужасно осакатен, но последните му думи преди да умре бяха „Чувствам се много по-добре сега“.

— Но кой беше той? — извика Грант.

— Хал Рос. Човекът, който всъщност построи прожектора. Собственикът на тази стая.

Блаущайн отиде до прозореца. Вечерното небе беше обсипано със звезди.

— Човекът не знаеше нищо за възгледите на Ралсън — каза той. — Никога не е говорил с него. Господин Дарити ми каза. Вероятно учените са по-устойчиви като цяло. Те по-бързо се изхабяват от професията. Ралсън беше изключение, беше пеницилино-чувствителен и настояваше да остане. Виждате какво му се случи. Но какво да кажем за останалите? Онези, които остават на пътя на живота, където няма постоянно прочистване от чувствителните? Каква ли част от човечеството е пеницилино-устойчива?

— Вие *вярвате* на Ралсън? — попита ужасен Грант.

— Наистина не знам.

Блаущайн гледаше към звездите.

Инкубатори?

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.